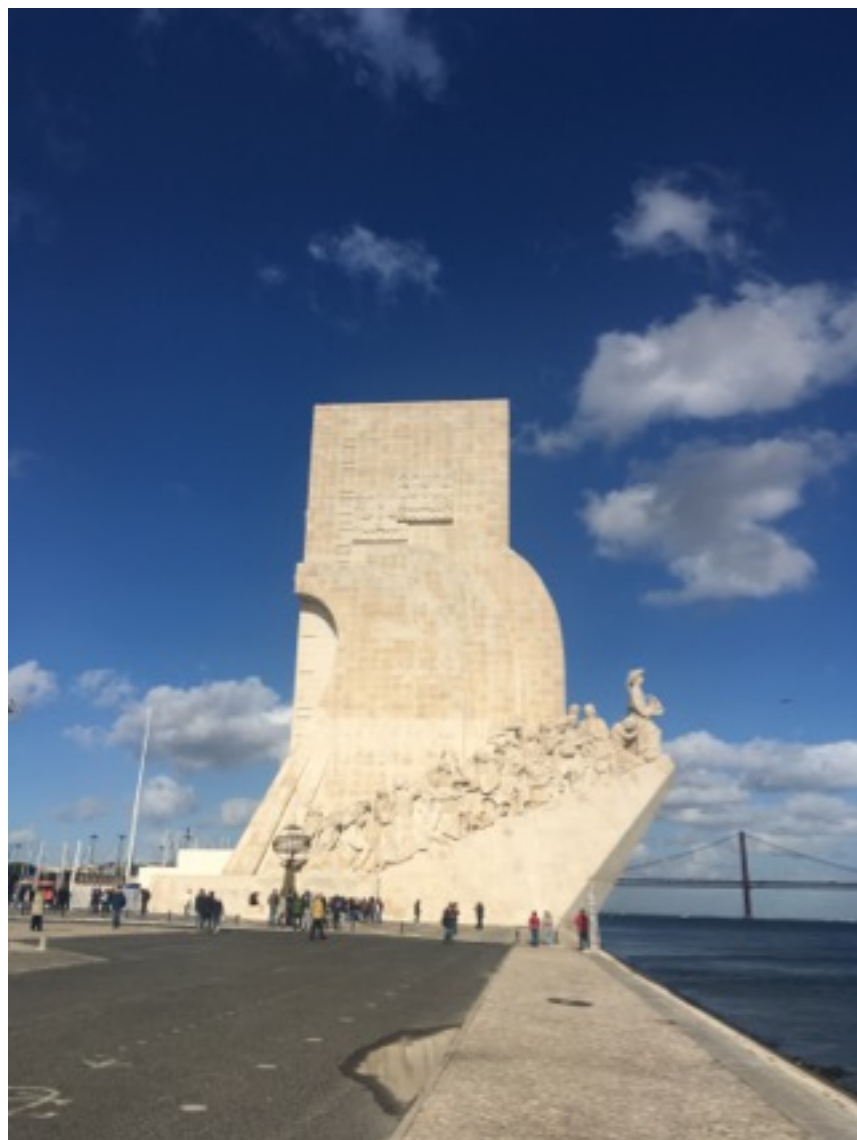

RAPPORT MARS 2017

En studieresa till Portugal

Syfte

Syftet med rapporten är att närmare undersöka:

1. Hur fackliga organisationer organiserar sig i Portugal till följd av en skuldsatt utmanande ekonomi.
2. Hur de fackliga organisationerna arbetar för att inte förlora sin framtida kvalificerade arbetskraft till andra europeiska länder.
3. Hur unga kvalificerade akademiker förhåller sig till ett fackligt medlemskap och hur det i sin tur påverkas av (framtida) yrkesval.

Ovanstående frågeställningar kommer att undersökas i huvudsak genom intervjuer.

En intervju har genomförts med ett av Portugals största fackliga paraplyorganisation UGT gällande frågeställning 1 och 2. Jag har också genom portugisiska universitets sociala plattformar och alumninätverk kommit i kontakt med unga akademiker verksamma i olika yrkesgrupper. Dessa individer har jag också valt att djupintervjua gällande frågeställning 3.

Rapportförfattare:

Jag som är rapportförfattare arbetar på Migrationsverket som handläggare. På min enhet är jag vald fackligt arbetsplatsombud för SACO. Jag intresserar mig för vilka följder finanskrisen fått för den fackliga organisationen i de sydeuropeiska länderna. Portugal är ett av de hårdast drabbade länderna i Europa men hamnar trots det i skuggan av de övriga krisdrabbade länderna. Därför fann jag det extra intressant att fördjupa mig i Portugals situation. Fackliga frågor och rättigheter intresserar mig. Att fördjupa mig i hur ett annat land i den europeiska unionen arbetar tror jag är nyttigt. Vår samtid kännetecknas av globalisering och ökad mobilitet. Det märker vi i Sverige genom ökad arbetskraftinvandring från inte minst Sydeuropeiska länder. Min förhoppning är att bli bättre rustad som arbetsplatsombud inom en myndighet. En myndighet som idag har kvalificerade anställda som är medborgare av andra europeiska länder.

Bakgrund och problemformulering

För att bättre förstå hur och varför de fackliga organisationerna organiserar sig på det viset de gör i Portugal idag, behöver man begripa den ekonomiska kontext landet tar avstamp från. Portugal blev medlem i den Europeiska Unionen 1986. I likhet med de övriga sydeuropeiska länderna drabbades landet hårt av finanskrisen 2008. Sedan dess har landet kantats med hög arbetslöshet, försämrade levnadsstandard, hög statsskuld, budgetunderskott och skattereformer, som belastat i synnerhet den portugisiska medelklassen, samt en åtstramningspolitik som inte gått någon portugis obemärkt förbi.

2008) En global finanskris utbreddes sig med recession som följd för flertalet europeiska länder, däribland Portugal. Inflationen ökade till följd av höga matpriser och energiutgifter. Sysselsättningstillväxten och hög skuldsättning ledde till att den privata konsumtionen förblev begränsad. Trots omstruktureringar var företagens skuldnivåer fortsatt höga. När inflationsförväntningar var ett faktum uppstod liksom en snöbollseffekt av ytterligare inflation genom att viktiga aktörer som löntagare, prissättare och långgivare garderade sig för det som skulle komma.

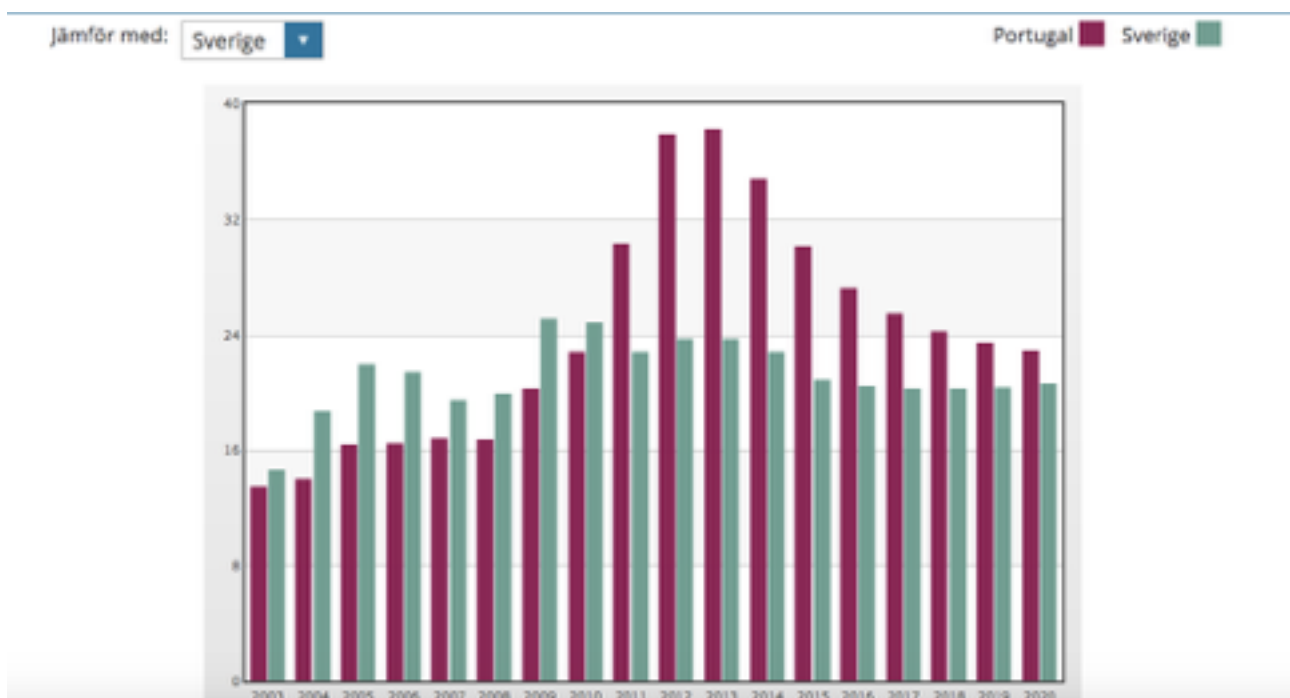
2010/2011) Landet var fortsatt starkt präglad av ekonomisk stagnation, höga statsskulder, ett långt utvecklat budgetunderskott och tilltagande arbetslöshet. Till följd av detta blev Portugal tvungen att vända sig till Europeiska Unionen (EU) och Internationella valutafonden för ett nödlån på 78 miljarder euro. Nödlånet var i sin tur villkorat med ett strikt åtstramningsprogram som fick väldiga följder för större delen av befolkningen. Ett av kraven som väckte starka reaktioner bland folket och hos de fackliga organisationerna var att den portugisiska regeringen frös offentliganställdas löner i ett försök att skära ned landet budgetunderskott. Programmen kom att övervakas av "Trojkan", en grupp långgivare på grund av sin tre deltagande organisationer; EU-

kommissionen, Europeiska centralbanken och Internationella valutafonden (IMF).

PORTUGAL							
07/04/2011	1	05/2011	2	17/05/2011	3	11/02/2014	4
Portugal ber om finansiell hjälp.		Trojkan och de portugisiska myndigheterna förhandlar om ett ekonomiskt anpassningsprogram.		EU-s finansministrar godkänner ett lånepaket till Portugal. IMF ger därefter sitt godkännande.		I förberedelse för att lämna stödprogrammet genomför Portugal framgångsrikt ett test att sälja statsobligationer.	

2012/2013) Ungdomsarbetslösheten når rekordhöjder (40,70%, februari, 2013).

Stapeldiagrammet nedan visar procentandelen av arbetsföra mellan 15-24 år utan jobb jämfört med Sverige.

Arbetslösheten bland unga var ett så pass stort problem att den dåvarande statsministern Pedro Passos Coelho till och med uppmanade unga portugiser att söka arbete utomlands, bland annat till Angola och Brasilien där man talar samma språk.

Intervju:

Andre, Art Director, 30 år

Jag möter André som berättar om sina erfarenheter från de ekonomiskt utmanande tiderna (2008 och framåt) och mer exakt de år han studerade och examinerade inom sitt ämnesområde. André berättar hur han delvis hade tur att han kunde studera under den här perioden specifikt. Samtidigt redogör han för en stor och utbredd oro bland studenterna. De allra flesta blev direkt eller indirekt drabbade av finanskrisen i Portugal då deras anhöriga och bekanta blev uppsagda, fick begränsade inkomster eller stod utan arbete. Som student visste han inte om han skulle få jobb när han var klar med studierna. Runt 2010/2011 minns han att han deltog i stora demonstrationer som i huvudsak bestod av unga. Det var först då han på riktigt kom i kontakt med de fackliga förbunden och som han själv beskriver: *”Jag förstod vikten av att stå samman. Vårt land har kantats med många problem, orsakat en del runt om i världen och att det kommer fortsätta på samma vis i framtiden. Det gick upp för mig att jag är barnet av min tid och behöver gå samman med andra för att kunna påverka. Eller iallafall uppleva att jag bidrar med något för det var omöjligt att inte göra något. Det var också de fackliga förbundens idé upplevde jag.”*

André berättar om sin syster som är lärare och som fick sin lön sänkt under krisen. Han beskriver hur provocerande det var att höra statsministern uppmana unga och i synnerhet lärare att söka jobb i andra länder, företrädesvis Angola och Brasilien där man talar samma språk. Han kände dock att han inte hade något val och visste att han inte var särskilt geografiskt bunden inom sitt yrke. Därför sökte han jobb i Bryssel och började arbeta där så småningom och gör det än idag. Han besöker Portugal ofta och säger att det inte finns någon anledning att jobba i Portugal eftersom medellönen är låg och ligger på ca 800euro. I hans yrkesgrupp ca 1200euro. Han tjänar mer än det tredubbla i Bryssel säger han. André beskriver hur globaliseringen idag gör det möjligt för oss att på ett friare sätt röra på oss, inte minst i Europa. Unga i synnerhet reser i högre omfattning och tycker nog snarare att det är spännande och en bra livserfarenhet. På frågan om han känner till om hans arbetsvillkor skiljer sig

från sina belgiska kollegor svarar André att han inte är säker. Det är något han saknar säger han; en tydlighet kring arbetsförhållandena. Han återkommer till att vi är en europeisk union. *”Om man förespråkar rörligheten bör man inte kunna organisera sig fackligt på en regional nivå då? Kanske skulle även en del av mina skattepengar kunna gå till mitt hemland också.”*

UGT

UGT är ett av de största fackliga paraplyorganisationerna (konfederationerna) i Portugal. Jag fick möjligheten att under min studieresa intervjuja UGT:s internationella sekreterare som berättade för mig hur de arbetar och är organiserade. I likhet med SACO har de olika förbund för olika yrkesgrupper, däribland lärare, vårdpersonal, civilanställda, byggarbetare, bankanställda och transportarbetare. Man har representanter på arbetsplatserna och har möjligheten att värva medlemmar på samma vis som fackliga organisationer gör i Sverige. I vissa förbund är det enklare att värva än andra. Medlemsavgiften

består av ca 1% av månadslönen (kan variera något beroende på vilket förbund man tillhör).

Vi pratar länge om ungas medlemskap och de utmaningar UGT upplever att de möter. De menar på att vår samtid för de unga kvalificerade, inom Europeiska

Unionen i synnerhet, präglas i betydligt högre grad av rörlighet. Eftersom det fackliga medlemskapet i Portugal mer eller mindre är bundet till yrkesgruppen, innebär det svårigheter för facket när unga byter yrken eller till och med arbetsplatser. Det är något som de själva menar på att de helt enkelt måste bli betydligt bättre på. Hög arbetslöshet är å andra sidan ett faktum.

Lönerestriktionerna som genomfördes i samband med åtstramningsprogrammen till följd av finanskrisen resulterade i att fler gick ur facken. Ca 50 000 - 100 000 medlemmar gick ur mer exakt. Man har dock stor förståelse och respekt för minskningen. *”Varje euro räknas för ett redan ekonomiskt marginaliserat folk.”*

Den sociala dialogen

Den sociala dialogen ställdes på sin spets, särskilt 2011-2012, mellan staten, de anställda och de fackliga organisationerna. Den är fortfarande vital för UGT:s arbete. UGT bör betraktas som en aktör i den sociala, ekonomiska och politiska kontexten då de vid flertal tillfällen konsulterats av IMF och EU. Det upplevdes dock varken som produktivt eller ärligt, snarare mer som ett spel för gallerian berättar UGT. UGT menar på att den unga generationen portugiser är den mest kvalificerade generationen de haft hittills. Att skapa arbetstillfällen för den här gruppen är den absolut viktigaste uppgiften som staten har menar dem. UGT påpekar att migration är något Portugal och portugisen varit bekant med länge. Att premiärministern uppmuntrar unga portugiser att söka arbete utomlands eller att unga själva kan tänka sig att arbeta utomlands behöver betraktas i ljuset av det. Det är helt enkelt inget märkligt. De lyfter dock riskerna för statens utveckling och för demografin när stora grupper emigrerar. Många har redan flyttat till Storbritannien, Norge, Finland, Schweiz, Tyskland, Frankrike och Sverige (särskilt under 2012).

Europeisk samverkan

En annan utmaning är att studenter inte får vara medlemmar i fackförbunden.

Självständiga arbetare som till exempel frilansare kan inte heller vara medlemmar. Avsaknaden av flexibilitet är något som märks av mer och mer för

organisationen och något man inte riktigt vet hur man ska hantera. De som emigrerar avsäger sig eventuella arbetsrättsliga rättigheter som är knutna till portugisiska fackliga förbunden. UGT påpekar att det är risk för arbetstagaren men hoppas på att mottagarlandet tillgodoser dem med lika villkor och rättigheter som sina egna medborgare.

UGT framhäver att den Europeiska fackliga samorganisationen utgör en god plattform för nätverkande och samarbete. Samverkan utifrån en sådan plattform blir dessutom än mer aktuell när arbetskraften blir allt mer rörlig över statsgränserna. UGT blickar framåt med delade känslor. De påpekar att vi lever i en politiskt orolig tid med många konflikter runt knutarna som kan komma att få konsekvenser för

Europa, däribland även för Portugal. Den Europeiska Unionens överlevnad känns plötsligt inte självklar och det skulle få negativa konsekvenser för samverkan över nationsgränser menar UGT. De påpekar att man inte vill att Portugal ska bli ett nytt Grekland.

Unikt för de sydeuropeiska länderna och särskilt Portugal är att

den portugisiska ekonomiska vävnaden består mestadels av småföretag med ca 5-10 personer anställda. Det gör det svårt att åberopa samtligas rättigheter överallt menar UGT.

Inom UGT organiserar sig en grupp unga akademiker med fokus på ungas perspektiv och frågor som särskilt berör målgruppen. De förklarar att det har skett stora förändringar de senaste fem åren och spår att det troligtvis kommer att fortsätta förändras den kommande tiden. Den nya regeringen som tillsattes 2016 har nämligen genomfört lättnader av åtstrammingsåtgärderna och det kommer

Emigration data Portugal:

	Total	Permanent	Temporary
2011	100.978	43.998	56.980
2012	121.418	51.958	69.460
2013	128.108	53.786	74.322
2014	134.624	49.572	85.052
2015	101.203	40.377	60.826

onekligen få konsekvenser. Youthgruppen menar att antalet arbetande har för första gången, sedan landet införde åtstrammingsprogrammet, ökat men att de fortfarande behöver ökade investeringar i landet som genererar arbetstillfällen. Den största utmaningen menar de är osäkerheten. De berättar vidare att 2016 bestod 80% av arbetskontrakten

av osäkra arbetsavtal. De upplever ett stort facklig intresse bland unga men menar att det finns lagliga hinder som inte gör det möjligt för de fackliga förbunden att företräda individer med osäkra arbetsavtal. För att facket skall kunna företräda medlemmar måste de minst ha ett sex månaders kontrakt eller vara anslutna till något form av bemanningsföretag. De menar att de fackliga förbunden behöver bli bättre på att möta dagens arbetsvillkor. I dagsläget diskuteras även en positiv särbehandling gällande medlemsavgifter för unga, om än initial för en tidsbegränsad period.

CGTP

Jag hade stora förhoppningar att få möjligheten att träffa ytterligare ett av Portugals större fackliga förbund, CGTP under min studieresa. Trots att flertal mail och samtal upplevdes positiva fick jag tyvärr inte någon återkoppling gällande en föreslagen intervju. Min nästsista dag på studieresan promenerade jag förbi parlamentet i Lissabon och såg en folksamling utanför med bekanta flaggor viftandes i luften. Det var ungdomsförbundet för CGTP som just höll på att avsluta en demonstration. Jag tog tillfället i akt och rusade över gatan till dem för att ställa några frågor. De svar jag fick var i hög grad lika eller samma som UGT:s svar. Vad som särskilt fastnade hos mig och som jag fortfarande grubblar

på efter min studieresa var deras syn på behovet av moderniserat fackligt arbete i relation till ökade digitaliserade ekonomier. Portugal och i synnerhet Lissabon har profilerat sig som en ”start up-vänlig” stad vilket innebär att fler och fler digitala ekonomier har börjat ta plats på arbetsmarknaden. Hur fackförbunden lyckas modernisera i relation till dem tror de kommer vara avgörande för fackförbundens framtida överlevnad då vi lever i en digital era. Då unga utgör den större delen av arbetskraften i de digitala ekonomierna blir det dessutom en angelägen fråga, inte minst för att bibehålla kvalificerad arbetskraft i landet säger en av medlemmarna jag talar med.

Intervju:

Nadja, examinerad civilingenjör med inriktning stadsplanering/ arbetssökande, 25 år

Jag bestämmer träff med Nadja på en liten Dim Sum - restaurang där hon arbetar extra. Nadja avslutade sina studier våren 2016 och har sedan dess hunnit fundera en del på sitt framtida yrkesliv. Under sin studietid läste hon en termin vid ett danskt lärosäte i Köpenhamn. Där varseblev hon danska lönenivåer som ligger lång över det dubbla i hemlandet Portugal. Att betrakta de övriga europeiska länderna, i synnerhet de skandinaviska länderna, som potentiella arbetsländer känns därför naturligt för henne. Hon påpekar att hon inte har så mycket att förlora utan snarare mycket att vinna på att våga söka arbetslyckan i ett annat land. Portugal menar hon att hon alltid kan komma tillbaka till i värsta fall. Hon oroar sig inte heller särskilt mycket för eventuella arbetsrättsliga svårigheter på grund av hennes starka tilltro till att hon som portugis är en samhällsmedborgare av den europeiska unionen. Hon upplever också de portugisiska fackliga organisationerna som för politiska. Hon säger att hon hade kunna tänka sig att bli medlem om det liksom fokuserade på sakfrågorna utan för stark politisk vinkling. Hon menar att det även finns ett intresse bland unga

för facklig medlemskap men att det är begränsat till individer som har ett arbete. Samtidigt tror hon att hon kommer att röra på sig väldigt mycket de kommande åren. Den kommande tiden har hon nämligen fått en tjänst hos ett svenskt start-upp företag där hon ska segla runt (Nadjas största fritidsintresse är segling) till olika europeiska städer och promota en seglar-app. Att få kombinera intresse och arbete för en svensk lön är för bra för att vara sant säger Nadja med ett stort leende. Hon poängterar i likhet med UGT att portugiserna är vana vid migration och att det även flyttar in folk med stora ekonomiska resurser till Portugal. Om Portugal lyckas skapa kvalificerade arbeten så vill Najda gärna arbeta på hemmaplan. Hon poängterar dock en ojämnställd arbetsmarknad i Portugal där kvinnor tjänar mindre än män och blir erbjudna färre möjligheter. *”Om jag har möjligheten att få ett jobb som betalar mig tre fyra gånger mer än medellönen i Portugal och där jag som ung kvinna har fler möjligheter, då vore jag korkad om jag inte tar den möjligheten. Eller hur?”*

Sammanfattning, slutsatser och rekommendationer

Min tolkning är att de portugisiska fackliga förbunden upplever sina möjligheter att värva nya unga medlemmar som begränsade trots att det finns ett intresse. De menar på att en möjlighet att värva fler unga akademiker långsiktigt skulle vara att de fick bli medlemmar redan som studenter (i likhet med Sverige). En samverkan mellan Saco och UGT skulle därför vara nyttig i ett kunskaps- och metodutbytande syfte.

En stor lärdom jag tar med mig från min studieresa är insikten om hur utvecklad den svenska fackliga modellen är samt vikten av fackliga rättigheter. Därför är det centralt för SACO att bibehålla ett engagemang och att systematiskt kommunicera ut vad fackliga organisation innebär, inte minst till unga akademiker genom moderna kommunikationskanaler.

Personligen är jag tacksam över att ha fått möjligheten att införskaffa mig ny kunskap om facklig organisation i ett annat europeiskt land. Det kommer att bredda mitt perspektiv när jag möter potentiella och befintliga medlemmar genom att jag kan berätta om vilka skillnader som finns länderna emellan och som helt klart är mer fördelaktiga för svenska medlemmar. Jag som är ett förhållandevis ungt arbetsplatsombud upplever mig bättre rustad för ett framtida aktivt fackligt

arbete. Studieresor av det här slaget bör därmed betraktas som en god investering för SACO.

Behovet av modernisering är påtaglig. Fackens inflytande är begränsat och i och med att vår samtid är starkt präglad av globalisering ökar riskerna för att den svenska modellen också följer den negativa trenden. Det blåser protektionistiska vindar, inte minst i Europa, vilka skakar samarbeten och samverkan. Det bör därför betraktas som läge för SACO att ”kavla upp ärmarna” och aktivt informera om vikten av facklig organisation i samtliga led. Dagens unga kvalificerade arbetskraft ställer krav på modernitet, flexibilitet och meningsfullhet. SACO behöver därför mer aktivt driva arbetet för att dessa krav tillgodoses av arbetsgivarna på nationell såväl som på lokal nivå.

Gällande invandrad arbetskraft föreslår jag en riktad och anpassad medlemsavgift i förhållande till lön. Som tidigare nämnt är medellönen i Portugal betydligt mycket lägre än i Sverige och en initial periodsbestämd rabatterad avgift vore därför något att överväga i syfte att värva nya medlemmar. Det vore också nyttigt att särskilt rikta information gentemot målgruppen med fokus på vilka sätt den svenska modellen skiljer sig från andra länders modeller.

Hur fackförbunden lyckas modernisera för att möta allt fler digitaliserade ekonomier tror jag också är en relevant fråga för SACO att fundera över då vi i Sverige kan se allt fler digitala ekonomier. Eftersom de inte är en yrkesgrupp i traditionell mening, behövs en ny strategi för hur arbetstagarnas rättigheter på bästa sätt tas tillvara på.

Slutligen vill jag föreslå att framtida stipendiat får administrera sociala medier för SACO under sin studieresa. Att i realtid få följa en facklig studieresa tror jag ökar intresset och engagemanget för fackligt arbete hos medlemmarna samtidigt som de kan ställa sina frågor direkt till den som genomför studieresan. SACO skulle även nå ut till potentiella framtida medlemmar genom ökad aktivitet på sociala plattformar.

Digitala källor:

http://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/portugal_en

<http://www.imf.org/external/np/sec/pn/2008/pn08128.htm>

<http://www.reuters.com/article/us-imf-portugal-idUSTRE74J6OF20110520>

<http://www.landguiden.se/Lander/Europa/Portugal/Ekonomi>, http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2014/op202_en.htm

<http://www.dn.se/ekonomi/portugals-kris-svider-i-planboken/>

<https://www.svd.se/hon-ska-fa-portugals-ekonomi-pa-fotter>

<http://www.europarl.europa.eu/news/sv/news-room/20140425STO45128/nyhetsgrafik-vad-%C3%A4r-trojkan-och-n%C3%A4r-h%C3%A4nde-vad-under-den-ekonomiska-krisen>

<https://www.bportugal.pt/en-US/BdP%20Publications%20Research/bk200901.pdf>

<http://www.economist.com/news/europe/21564902-yet-another-austerity-budget-raises-concerns-about-future-growth>

<http://www.bbc.com/news/world-europe-17761153>

https://www.etuc.org/sites/www.etuc.org/files/circular/files/etuc_-_youth_eyep_en_o.pdf

<http://www.portugal.gov.pt/en/ministries/mf/documents/20170220-mf-pagamento-fmi-ingles.aspx>

<http://www.economicshelp.org/blog/6423/economics/portugal-economic-crisis/>

[https://www.google.se/url?](https://www.google.se/url?sa=t&ret=j&q=&esrc=s&source=web&cd=12&ved=0ahUKEwiy8cTT4sHTAhUGQpoKHVo)

[sa=t&ret=j&q=&esrc=s&source=web&cd=12&ved=0ahUKEwiy8cTT4sHTAhUGQpoKHVo](https://www.google.se/url?sa=t&ret=j&q=&esrc=s&source=web&cd=12&ved=0ahUKEwiy8cTT4sHTAhUGQpoKHVo)
[eCSw4ChAWCCowAQ&url=http%3A%2F%2Ffessud.eu%2Fwp-content%2Fuploads%2F2012%2F08%2FPortugal-Studies1.pdf&usq=AFQjCNEuV1t-znh9Bg_Tkd_BwLM19z8w&sig2=tYn-r_M3NW6xDt_nEgkkg](https://www.google.se/url?sa=t&ret=j&q=&esrc=s&source=web&cd=12&ved=0ahUKEwiy8cTT4sHTAhUGQpoKHVo)

<https://academic.oup.com/cje/article-abstract/40/6/1479/2875713/Portugal-s-bailout-and-the-crisis-of-the-European>

Intervjuer:

Catarina Tavares, International Secretary, UGT

Bruno Teixeira, Youth group, UGT

Medlemmar i CGTP

Andre Almeda

Nadja Fernandes